

BALANSERAD UTVECKLING I FINLAND 2015

Statsrådets framtidsredogörelse till riksdagen

INNEHÅLL

Inledning.....	3
1. En föränderlig omvärld.....	4
Internationalisering.....	5
Finlands konkurrenskraft.....	5
Det finländska informationsområdet.....	5
Europeiska unionen koncentreras och utvidgas.....	6
Utvidgningens ekonomiska verkningar.....	6
Befolkningstillväxten upphör och arbetskraften åldras.....	7
Utvecklingen i regionerna differentieras.....	8
Miljön som konkurrensfaktor.....	8
2. Regionala utvecklingsperspektiv.....	10
2.1. Regional befolknings- och arbetskraftsutveckling.....	10
Regional koncentration som långsiktig utvecklingstrend.....	10
Åldrandet tilltar.....	11
Tillgången på arbetskraft försämras.....	11
Ökad produktion förbättrar sysselsättningen i alla regioner.....	11
Antalet invandrare ökar.....	12
2.2. Tillväxtcentra.....	13
Tillväxtcentrumens framgång viktig för alla regioner.....	13
Ett gott försörjningsförhållande och en stark kommunalekonomi.....	13
Arbetskraft även från andra länder.....	14
Dyrast att bo i tillväxtcentra.....	14
2.3. Övriga stadsregioner.....	15
Viktigt att produktionsstrukturen blir mångsidigare.....	15
Befolkningen minskar och åldras.....	16
2.4. Landsbygden.....	16
Småföretagardominerad produktion.....	16
Kommunerna får problem när befolkningen minskar.....	17
2.5. Regionstruktur och samhällsstruktur.....	18
Distansarbete och trafik.....	19
3. Riktlinjer.....	20
Utbudet på arbetskraft utökas i alla åldersgrupper.....	20
Befolkningens åldrande förbereds i god tid.....	20
Utlänningars sysselsättning i Finland främjas.....	21
Högklassigare arbetskraft genom utbildning.....	21
Kulturella tjänster och idrottstjänster som regionala attraktionsfaktorer.....	22
Företagsamhet uppmuntras.....	22
Forskning och utveckling uppmärksammas ständigt.....	22
Kommunernas ekonomiska grund tryggas.....	22
Regionala utvecklingsprogram som regionalpolitisk grund.....	23
Områdesanvändningen förenhetligar samhällsstrukturen.....	24
Regionala särdrag beaktas i bostadsproduktionen.....	24
Trafik- och kommunikationsnätverket fungerar batter.....	24
Tillgången på välfärdstjänster säkerställs i alla regioner.....	25
4. Ökad välfärd i alla regioner.....	26
Viktigt bakgrundsmaterial.....	27

Inledning

Statsrådets framtidsredogörelse på lång sikt tar fasta på den regionala utvecklingen i vårt land. Befolknings-, produktions- och sysselsättningsutsikterna under de 15 följande åren granskas för olika typer av regioner. Avgränsningen baserar sig på önskemål av riksdagens framtidsutskott samt på riksdagens förslag om att en befolkningspolitisk redogörelse skall innefattas i framtidsredogörelsen på lång sikt (RSK 10/2001 rd).

I det första kapitlet beskrivs den föränderliga omvärlden för den regionala ekonomin. I det andra kapitlet skärskådas den regionala befolknings- och arbetskraftsutvecklingen och analyseras utvecklingen i tillväxtcentra, i övriga centrala ekonomiska regioner och på landsbygden. I tredje kapitlet anges regeringens riktlinjer och i det fjärde kapitlet presenteras redogörelsens budskap i komprimerad form.

I redogörelsen görs inga detaljerade antaganden om utvecklingen under de kommande åren, utan granskningen gäller stora allmänna linjer. De bedömningar som sträcker sig till 2015 kan i bästa fall vara bara riktgivande. Detta gäller i synnerhet långtidsutsikterna för de ekonomiska regionerna. För enskilda ekonomiska regioner kan utsikterna ändras totalt inom några år.

Inom samhällsekonomin är det viktigt att resurserna används effektivt och ändamålsenligt med tanke på nationen. Regeringen anser därför att det är viktigt att stöda en balanserad regional utveckling och regionernas frivilliga utvecklingsarbete, svara på de utmaningar som åldrandet för med sig och beakta även andra åldersgruppers särbehov, förbättra jämlikheten, trygga förutsättningarna för en hållbar utveckling samt tillhandahålla välfärdstjänster i alla regioner.

Redogörelsen baserar sig på framtidsarbetet och det strategiska arbetet vid olika ministerier. Redogörelsen har beretts vid statsrådets kansli i samarbete med ministerierna och sakkunniga vid Statens ekonomiska forskningscentral. Som material för redogörelsen har använts befolkningsprognoser samt färsk utredningar, undersökningar och övriga handlingar från olika instanser. De viktigaste nämns i en förteckning i slutet av redogörelsen.

Utredningen baserar sig på utredningar om befolknings-, sysselsättnings- och produktionsutvecklingen samt den regionala befolknings- och arbetskraftsutvecklingen. Statsrådets kansli har publicerat utredningarna under rubriken "Väestön ja työllisyyden kehitysnäkymät".

1. En föränderlig omvärld

Under de följande femton åren utvecklas samhällsekonomin och regionerna i Finland i en miljö som förändras på många sätt. Världsekonomin bildar en allt fastare och känsligare helhet. Verkningarna av världsekonomin förmedlas mera direkt och snabbare än förut till den allt öppnare samhällsekonomin i vårt land.

I denna miljö fortgår den stegvisa integrationen inom Europeiska unionen. De valutakurser och allmänna finansiella ekonomiska ramar som påverkar ekonomin i Finland bestäms i enlighet med den ekonomiska utvecklingen i euroområdet. Utvidgningen av unionen erbjuder nya möjligheter för utökad ekonomisk växelverkan i synnerhet mellan Finland och länderna i Baltikum.

Efter den ekonomiska depressionen har samhällsekonomin utvecklats gynnsamt i vårt land. På lång sikt är utsikterna ljusa bl.a. tack vare den grundläggande ekonomiska stabiliteten och företagsverksamhetens goda konkurrenskraft. Den föränderliga omvärlden förutsätter dock att de samhällsekonomiska strukturerna ständigt förstärks.

Trots att den ekonomiska tillväxten har pågått en längre tid vållar den höga arbetslösheten i spåren av depressionen bekymmer. Arbetslösheten kan sänkas genom förbättrade förutsättningar för uppkomsten av nya arbetsplatser och med hjälp av utbildning. Ju bättre fungerande arbetsmarknad och ju mera sporrande skatte- och förmånssystem, desto bättre förutsättningar för en god sysselsättning.

Under de närmaste decennierna påverkas vårt samhälle i betydande grad av att befolkningen åldras, vilket i första hand är en följd av att de exceptionellt stora efterkrigstida åldersklasserna i Finland åldras. Antalet finländare i arbetsför ålder börjar minska och antalet pensionärer ökar snabbt. I ett senare skede mångdubblas antalet vårdbehövande åldringar. Det lönar sig att redan nu förbereda sig inför sådana befolkningsutsikter. Samtidigt bör man satsa på att förbättra de ungas levnadsförhållanden så att de minskande åldersklasserna i sinom tid förmår svara på utmaningarna i ett samhälle där befolkningen åldras.

Under de senaste åren har den regionala utvecklingen i Finland präglats av flyttningsströmmar. De har fört med sig skaror av arbetsföra till några ekonomiska regioner med tillväxtcentrum där produktionen har ökat ännu snabbare än i hela landet i genomsnitt. Tillsammans med att befolkningen åldras förutspås koncentrationen av befolkningen och produktionen medföra tillspetsade problem inte bara i de regioner som har ett utflyttningsöverskott utan även i andra regioner. Genom denna framtidsredogörelse vill regeringen särskilt uppmärksamma de regionala problemen och möjligheterna att lindra dem.

Internationalisering

Finlands ekonomi har internationaliserats snabbt. Exportens andel av nationalprodukten har nästan fördubblats jämfört med depressionsåren. Företag inom skogs- och metallindustrin samt inom flera andra branscher har globaliserats i fråga om ägande, produktion och marknadsföring. Ett flertal företag som grundats i Finland har vuxit snabbare utomlands än i hemlandet. Samtidigt har företag som grundats utomlands utökat sin forskning och produktion i vårt land. Företagen har inte nödvändigtvis några starka särskilda band till någon region i Finland, utan när verksamhet och produktion utplaceras agerar företagen globalt på företagsekonomiska grunder.

Inom flera branscher internationaliseras serviceföretagen när den informations- och kommunikationstekniska utvecklingen har underlättat och påskyndat möjligheterna att utträtta ärenden överallt i världen. I synnerhet de finansiella tjänsterna globaliseras i snabb takt. Lokala tjänster, såsom boende-, omsorgs- och restaurangservice, tillhandahålls även i fortsättningen där som konsumenterna finns. Mångsidiga lokala tjänster tillhandahålls också i tätorter på glesbygden, om de har ett tillräckligt befolkningsunderlag. Eftersom serviceutbudet utökas och blir mångsidigare i enlighet med befolkningen och produktionen, produceras det största antalet tjänster per invånare i de största ekonomiska regionerna. Också tjänsterna koncentreras regionalt.

Finlands konkurrenskraft

Internationaliseringen av företagen har lett till att industriländernas behov av att sköta sin nationella konkurrenskraft ytterligare har accentuerats och blivit mångsidigare under de senaste åren. Förutom stabilitet och tillväxtbetingelser förutsätter företagen att omvärlden också tillhandahåller en stark kunskapsbas, en fungerande arbetsmarknad, högklassig infrastruktur och skälig beskattning.

På sistone har Finland klarat sig bra i internationella jämförelser av konkurrenskraften. Till de starka sidorna för vårt land hör i synnerhet en hög utbildningsnivå, en högklassig teknologimiljö och en fungerande infrastruktur. I utredningar har den höga beskattningen av förvärvsinkomster setts som en central svaghet. Dessutom har det ansetts att den finska arbetsmarknaden bör fungera bättre. För att en god konkurrenskraft skall kunna tryggas under kommande år förutsätts fortgående åtgärder för att avhjälpa bristerna och möjliggöra anpassning till föränderliga förhållanden.

Det finländska informationssamhället

Världsekonomin har konsoliderats genom den snabba förbättringen av informations- och kommunikationstekniken. Även i Finland har informationssamhället utvecklats kraftigt under de senaste tio åren. Den offentliga och privata sektorn har utfört ett fruktbart samarbete för att främja informationssamhället. Viktiga åtgärder har varit att

utöka forsknings- och utvecklingsverksamheten, att öppna telekommunikationen för konkurrens samt att utveckla utbildningen.

Trots detta lever vårt land fortfarande i en brytningsperiod för informationssamhället. Utvecklingen av informationssamhället medför utmaningar men samtidigt även rikligt med möjligheter för företagsverksamheten, organisationernas verksamhetssätt, den offentliga och privata servicen, utbildnings- och innovationssystemen samt institutionerna i arbetslivet.

Vid internationell jämförelse har Finland en fruktbar kombination av informations-samhälle och välfärdssamhälle. Välfärdssamhället är även i fortsättningen en central faktor när det gäller att fullt ut kunna ta till vara möjligheterna i informationssamhället. För att Finland även i fortsättningen skall höra till de främsta länderna i fråga om utvecklingen av informationssamhället gäller det att säkerställa att alla har möjligheter att delta i funktionerna i informationssamhället.

Informationssamhället tillför den regionala utvecklingen två typer av impulser. Som ett led i en ekonomi som öppnas och integreras försöker det koncentrera sig till stora centra. Nätverksekonomin möjliggör dock regional specialisering och utnyttjande av lokala starka sidor. Det väsentliga är hur pass väl de regionala ekonomierna förmår svara på nya utmaningar samt förena lokal kreativitet med den nationella och internationella utvecklingen av informationssamhället.

Europeiska unionen koncentreras och utvidgas

Integrationen på den inre marknaden inom Europeiska unionen är en långvarig process som alljämt fortgår. Inom euroområdet genomförs den monetära unionen fullständigt år 2002, då man övergår till att använda gemensamma sedlar och mynt och prissätta uteslutande i euro. Fördelarna med den ekonomiska och monetära unionen framkommer stegvis när samhällsekonomierna har hunnit anpassa sig till de djupgående förändringarna.

Under den period som redogörelsen gäller, dvs. fram till år 2015, kan befolkningen i Europeiska unionen öka med rentav en fjärdedel tack vare nya medlemsstater så, att antalet invånare närmar sig en halv miljard. Unionens totala produktion och realinkomster ökar dock bara med en tiondedel, eftersom kandidatländerna fortfarande är fattiga jämfört med de nuvarande medlemsländerna.

Utvidgningens ekonomiska verkningar

Ur perspektivet för den regionala ekonomin i Finland förändrar utvidgningen av unionen i första hand arbetsmarknaden och jordbrukets konkurrensställning. Utvidgningen kan också innebära att det blir nödvändigt att ändra gemenskapens system med stöd till regionerna.

Enligt finländska utredningar kommer några tusen utlänningar varje år att flytta hit för att arbeta efter utvidgningen, huvudsakligen från Estland. Tack vare de utmärkta trafikförbindelserna är det lätt för dem som bor i trakten av Tallinn att arbeta i Helsingforsregionen, där det i framtiden kommer att råda efterfrågan på utländsk arbetskraft med kunskaper i finska.

När Europeiska unionen en dag utvidgas till en gemenskap med närmare en halv miljard invånare fördubblas jordbrukarbefolkningen och odlingsarealen. På grund av nya jordbruksdominerade medlemsländer förändras konkurrensläget för jordbruket i Finland. Tillsammans med globala marknadsförändringar upprätthåller detta ett tryck på en fortsatt förstärkning av jordbrukets ställning i konkurrensen. Man kan svara på utmaningen åtminstone genom utökat samarbete och mångsidigare verksamhet samt större hemmansstorlekar.

Utvidgningen av unionen föder rikligt med samarbetsmöjligheter och nya arbetsplatser. Finländskt kunnande kan erbjudas i synnerhet för att utveckla näringsverksamheten och lösa miljöproblem samt för att främja utnyttjandet av ny teknik.

Den nuvarande ordningen för EU-strukturstöd gäller till 2006. Därefter beror det strukturstöd som Finland får från unionen på vad man beslutar om stödsystemet, hur man kommer överens om att stödet skall fördelas mellan de nuvarande och de nya medlemsstaterna samt hur det stöd som betalas till en enskild medlemsstat skall avgränsas.

Befolkningstillväxten upphör och arbetskraften åldras

Enligt befolkningsprognosen avstannar befolkningstillväxten stegvis i Finland och vänder i nedgång i början av 2020-talet. Detta beror på att åldersstrukturen blir äldre och på att antalet avlidna ökar kraftigt. Andelen personer över 65 år ökar ständigt när de stora åldersklasserna går i pension.

Befolkningen i arbetsför ålder har redan nu en gammal åldersstruktur, och under de närmaste åren överstiger antalet personer som lämnar arbetskraften för första gången antalet personer som upptas i arbetskraften. Den numerära arbetskraften börjar minska snabbt, om inte sysselsättningsgraderna enligt åldersgrupperingarna börjar stiga. Problemen med tillgången på arbetskraft är redan nu verklighet inom flera områden. Samtidigt finns det en stor oanvänd arbetskraftsreserv i Finland, eftersom en tredjedel av dem som är i arbetsför ålder inte är ute i arbetslivet. För att ny och kunnig arbetskraft skall fås är det speciellt viktigt att aktivera unga och värna om deras välbefinnande.

I fortsättningen behövs mera arbetskraft i synnerhet för kommunernas hälso- och sjukvårds- samt socialtjänster, då antalet åldringar mångdubblas inom några årtionden. Samtidigt pensioneras en betydande del av dem som arbetar inom vårdsektorn. Eftersom arbetets produktivitet höjs förhållandevis långsamt inom

vårdservicen är behovet av ny arbetskraft stort. Med hjälp av ny teknik kan tillgången på service effektivteras även på det regionala planet.

Utvecklingen i regionerna differentieras

Den tilltagande regionala koncentrationen i fråga om produktion, arbetskraft och befolkning under de senaste åren beror delvis på förändringarna i ekonomin, som internationaliseras och förnyas i snabb takt. Företagen klarar sig bäst i konkurrenskraftiga regioner där det finns kunnig arbetskraft, innovativitet och de fördelar som koncentrationen för med sig och som har ett förmånligt läge.

Koncentrationen leder till att den regionala differentieringen tilltar. Vid sidan av huvudstadsregionen har Finland fått regionala tillväxtcentra som har en mångsidig näringsstruktur och i synnerhet IT-baserad produktion, utbildning och forskning. Utöver dessa finns det ca 30 fungerande stadsregioner, som rör sig i mycket olika klasser. Specialisering och specialkompetens innebär att dessa ekonomiska regioner kan utvecklas till starkare centra, som kommer att ha framgång genom att utnyttja sina särdrag.

Befolknings- och kompetenspotentialen har försämrats på jordbruksdominerade områden och ensidiga industriorter när de unga och utbildade har flyttat bort. De står inför problemet med en minskande och åldrande befolkning, men även i landsbygdsregionerna finns det sådana starka sidor och sådan kompetens för utveckling av näringsverksamheten som möjliggör framgång genom samarbete med andra regioner.

Många faktorer som påverkar koncentrationen försöker stärka sig själva, vilket också kraftigt påverkar den framtida utvecklingen i regionerna. Att befolkningen och arbetskraften åldras samtidigt kan ytterligare påskynda koncentrationstendensen då tillgången på ung och kunnig arbetskraft försämras i alla regioner.

Miljön som konkurrensfaktor

Miljön utgör en viktig förutsättning för befolkningens, arbetets och den regionala utvecklingens framtid. En god livsmiljö är en grundläggande förutsättning för ett välfungerande samhälle och för medborgarnas välfärd. I konstruktionerna i livsmiljön finns en betydande del av nationalitetstillgångarna.

Den ökade produktionen, i synnerhet trafiken, som påskyndats av globaliseringen har ökat antalet miljöproblem och deras omfattning. Den tekniska utvecklingen och globaliseringen erbjuder dock nya möjligheter att främja miljövården och stärka det internationella miljöarbetet.

I framtiden blir livsmiljön en allt viktigare konkurrensfaktor. När företagen fattar beslut om stationeringsort beaktar de också miljöaspekter som är viktiga för personalen. Ett ekologiskt perspektiv framhävs inom produktionen av livsmedel och övriga

produkter: mera måste fås ut av mindre. Det lönar sig att effektivera produktionen också av skäl som hänför sig till miljön, av vilka klimatologiska faktorer kommer att accentueras under de närmaste åren. Förnybara naturtillgångar och hållbar utnyttjande av dem blir allt viktigare i fortsättningen.

2. Regionala utvecklingsperspektiv

Åldrande befolkning och arbetskraft samt regional koncentration är utvecklingsbilder som enligt utredningar och prognoser på sikt kommer att förstärkas. De uppskattningar av utvecklingen som presenteras baserar sig på trenden under de senaste åren, vilket innebär att i värd som förändras snabbt inrymmer uppskattningarna många osäkerhetsmoment. Det snabba åldrandet av befolkningen och arbetskraften är dock oundvikligt, och det har många verkningar för den framtida utvecklingen i regionerna.

I detta kapitel skärskådas den regionala befolknings- och arbetskraftsutvecklingen i första hand utgående från Statistiskcentralens befolkningsprognos och de regionala kalkylerna inom projektet Arbetskraft 2017. Dessutom bedöms framtiden för olika typer av regioner ur perspektivet för tillväxtcentra, övriga stadsregioner och landsbygden. Typindelningen syftar till att beskriva möjligheter och hot för olika regioner. Någon exakt regionindelning har inte tillämpats.

2.1. Regional befolknings- och arbetskraftsutveckling

Regional koncentration som långsiktig utvecklingstrend

Den regionala koncentrationen av befolkningen, arbetskraften och produktionen är en långsiktig utvecklingstrend, som enligt prognoserna kommer att fortgå även i framtiden. Befolkningsminskningen på landsbygden är en följd av att antalet sysselsatta inom primärproduktionen har minskat. Inom flera traditionella industribranscher började antalet arbetstagare minska på 1970- och 1980-talet, vilket föranledde bortflyttning från industrierna. På 1990-talet blev befolkningsutvecklingen förlustbringande i många sådana regioner där sysselsättningen är beroende av arbetsplatsutvecklingen inom den offentliga sektorn. Under de senaste åren har huvudstadsregionen och de största landskapscentrumen varit växande regioner med en mångsidig näringsstruktur.

Befolkningen har minskat snabbast på landsbygden och i stagnerande industriregioner. I östra Finland påverkas befolkningsminskningen för närvarande samtidigt av både flyttningsrörelsen och den negativa naturliga befolkningsökningen. I Lappland minskar befolkningen huvudsakligen på grund av kraftig bortflyttning. Enligt Statistikcentralens befolkningsprognos ökar befolkningen i sex landskap under åren 2000-2015, i första hand i landskapens tillväxtcentra. Tillväxten antas vara snabbast i huvudstadsregionen. Befolkningen börjar minska i hela landet i början av 2020-talet, och i flera landsbygdskommuner minskar befolkningen med rentav en femtedel fram till 2020.

När den naturliga befolkningsökningen blir långsammare och börjar sjunka spelar flyttningsrörelsen en allt större roll för befolkningsutvecklingen i regionerna. Enligt prognosen börjar inflyttningsöverskotten och utflyttningsöverskotten krympa i alla

regioner när åldersstrukturen blir äldre även om flyttningsaktiviteten hålls på nuvarande nivå. Det beräknas att inflyttningsöverskottet för Helsingfors ekonomiska region kommer att halveras 2015. Utflyttningsöverskottet för Kajanaland minskar på motsvarande sätt till en tredjedel.

Åldrandet tilltar

Det är en allmäneuropeisk företeelse att befolkningen åldras i snabb takt, vilket hör samman med de stora åldersklasser som föddes efter kriget. I Finland underskred andelen personer i pensionsåldern (över 65 år) ännu år 2000 genomsnittet inom EU, men år 2020 är den klart högre och Finland kommer på andra plats efter Italien. År 2015 finns det mer än 300 000 fler personer över 65 år än i dag, och ökningen tilltar på 2020-talet. Om man ser till regionerna är befolkningen äldst i landsbygdsområdena i östra Finland, där andelen personer över 65 år överskrider gränsen 40 % åren 2020-2030

Tillgången på arbetskraft försämras

Att de stora åldersklasserna åldras påverkar redan nu åldersstrukturen för befolkningen i arbetsför ålder (15-64-åringar). Förändringen sker snabbt, och under de närmaste åren kommer antalet personer som lämnar befolkningen i arbetsför ålder för första gången att vara högre än antalet personer som når arbetsför ålder. Tillgången på arbetskraft försämras snabbt överallt i Finland, men situationen är mest problematisk i landskapen i östra Finland.

Enligt prognoserna lämnar närmare en miljon personer arbetskraften åren 2000-2015, vilket är närmare hälften av arbetskraften år 2000. Avgången sker i alla regioner, men det är svårast att finna ersättande ny arbetskraft i de områden där befolkningen i arbetsför ålder är äldst och där antalet unga i arbetsför ålder minskar på grund av flyttningsrörelsen. Arbetskraftsandelarna enligt åldersgrupperingarna är dock på en rätt låg nivå i Finland, vilket förtäljer om oanvända arbetskraftsreserver. Det beräknas att ökningen av arbetskraften avstannar under de närmaste åren när arbetskraften åldras och avgången tilltar och att den börjar sjunka efter 2010.

Ökad produktion förbättrar sysselsättningen i alla regioner

Under de senaste åren har den tilltagande regionala koncentrationen ökat skillnaderna mellan regionerna i fråga om produktionsökningen, befolkningsökningen och ökningen av antalet arbetsplatser. Den snabba produktionsökningen under åren 1995-2000 har dock garanterat en positiv sysselsättningsutveckling även på det regionala planet, och efter depressionen har antalet arbetsplatser ökat i alla ekonomiska regioner. Det beräknas att antalet arbetsplatser fortsätter att öka i alla landskap under detta decennium, men tillväxten blir långsammare och avstannar så småningom på

2010-talet. Till detta bidrar huvudsakligen att utbudet på arbetskraft minskar och att produktiviteten ökar.

Den prognostiserade produktionsökningen och ökningen av antalet arbetsplatser minskar arbetslösheten i alla landskap. I många regioner påverkas utvecklingstrenden av att arbetskraften samtidigt minskar, vilket beror på flyttningsrörelsen och pensioneringar. Sysselsättningsgraden för befolkningen i arbetsför ålder är för närvarande 68 %. Den målnivå som presenterades i regeringsprogrammet, 70 %, har redan överskridits i landskapen i Nyland, Östra Nyland, Egentliga Finland och Österbotten. Det beräknas att sysselsättningsgraden 70 % överskrids i hela landet under åren 2005-2010.

Den ökade sysselsättning som prognostiserats för alla landskap och den sänkning av arbetslösheten som den för med sig är en positiv utvecklingstrend. Att beräkningen blir verklighet är dock i många regioner i första hand en följd av att befolkningen och arbetskraften har minskat och inte av att produktionen och antalet arbetsplatser har ökat. Tillräcklig arbetskraft och kompetens är faktorer som i betydande grad påverkar regionernas konkurrenskraft och produktion. De flesta regioner kommer att stå i en situation där den unga arbetskraften inte räcker till för att ersätta den tilltagande avgången, vilket försämrar förutsättningarna för att förnya och utveckla produktionen. I regioner med ett utflyttningsöverskott försämrar befolkningsminskningen och det minskade antalet hushåll redan nu efterfrågan på tjänster och på så sätt verksamhetsbetingelserna för den lokala företagsverksamheten.

Trots den kraftiga koncentrationstendensen är de regionala skillnaderna rätt små vad gäller invånarnas disponibla inkomster. Detta beror i hög grad på att den offentliga sektorn tryggar tillgången på basservice i hela landet och utjämnar inkomstskillnaderna med hjälp av inkomstöverföringar och beskattning.

Antalet invandrare ökar

I fortsättningen kan de stora åldersklasser som lämnar arbetsmarknaden inte i tillräcklig grad ersättas med nya unga åldersklasser eller andra arbetskraftsreserver. I samband med diskussionerna om utvidgningen av EU har man tagit upp möjligheten att rekrytera arbetskraft från nya EU-områden, i första hand från länderna i Baltikum. Det är svårt att uppskatta migrationsnivån i slutet av decenniet. I vissa utredningar har man kommit fram till en måttfull årlig nettovinst på ca 5 000 migranter, medan nivån de senaste åren har rört sig mellan 2 000 och 3 000. Mycket större invandrarsiffror har också framförts, vilket har motiverats med förfrågningar som gjorts i länderna i Baltikum. Migrationen ökar obestridligen, men migrationsbehovet torde delvis ersättas av att tillfälliga arbeten utförs från i första hand Estland samt genom att finländsk produktion placeras i de nya EU-länderna. Verkningarna av den tilltagande immigrationen på befolkningsutvecklingen ses huvudsakligen i huvudstadsregionen och i övriga regioncentra i södra Finland.

2.2. Tillväxtcentra

Tillväxtcentrumens framgång viktig för alla regioner

Överallt i världen hopar sig produktionen och befolkningen i pendlingsregionerna kring stora centralorter. Helsingfors ekonomiska region med sina 1,2 miljoner invånare börjar i fråga om befolkning och produktion vara ett tillväxtcenter av internationell klass, men under de senaste åren har även ekonomiska regioner i stil med Åbo, Tammerfors och Uleåborg stärkt sina positioner. Utvecklingsutsikterna är gynnsamma för Helsingforsregionen, som är den största och mångsidigaste regionen i landet och förläggningssort för centralförvaltningen.

Den regionala koncentrationen främjar på många sätt verksamhetsbetingelserna och konkurrenskraften för företagen i tillväxtcentra, eftersom det finns ett rikligt utbud på yrkeskunnig arbetskraft, en fungerande marknad för mellanprodukter och goda företagstjänster. Båda makarna har lätt att få arbete på den mångsidiga arbetsmarknaden. Spektrumet för utbildningsmöjligheterna är också omfattande.

När befolkningen och inkomsterna ökar förbättras serviceutbudet, vilket lockar folk till regionen. Produktionsmöjligheterna utökas ytterligare av god service och kunniga personer inom olika branscher. Under de senaste åren har tillväxtcentrumen fått njuta av en positiv tillväxtspiral. Ur samhällsekonomiskt perspektiv är det förnuftigt att se till att de är konkurrenskraftiga och utvecklas stabilt, därför att framgång ökar produktionen och välfärden också i andra regioner.

Brist på arbetskraft, ett otillräckligt bostadsutbud, bristfällig offentlig service, marginalisering av dem som har det sämre ställt och trafikproblem kan dock försämra tillväxtcentrumens konkurrenskraft och dragningskraft. När inhemska tillväxtcentra stagnerar kan företagen eventuellt flytta produktionen till tillväxtcentra i andra länder.

Ett gott försörjningsförhållande och en stark kommunalekonomi

Eftersom majoriteten av flyttarna är unga, finns det förhållandevis rikligt med personer i arbetsför ålder och barn på centralorterna. Jämfört med övriga regioner är tillväxtcentrumen ekonomiska regioner med en god omsorgsrelation, eftersom där bor rikligt med personer i arbetsför ålder jämfört med den övriga befolkningen. I tillväxtcentrumen uppkommer rikligt med produktion och inkomster, och därför är skatteinkomsterna höga per person. Trots att dagvårds- och utbildningsutgifterna är rätt stora är utgifterna för service för vårdbehövande åldringar på motsvarande sätt förhållandevis små. På centralorterna är kommunernas ekonomi i allmänhet starkare än i övriga regioner i riket.

Arbetskraft även från andra länder

Om den ekonomiska tillväxten i vårt land på lång sikt fortsätter att ha en sysselsättande effekt får även tillväxtcentrumen problem med tillgången på arbetskraft. Även om centrumen ständigt har ett inflyttningsöverskott från övriga regioner i hemlandet måste de också förbereda sig på att mer utländsk arbetskraft kommer in i landet. I de flesta EU-länder har tillväxtcentrumen redan internationaliserats också i fråga om befolkningen. Av t.ex. Sveriges befolkning är en tiondedel född i utlandet och av dessa bor en stor del i tillväxtcentra. Av Finlands befolkning är bara 2,5 % född i något annat land.

De flesta välbärgade länder konkurrerar om den rörliga yrkeskunniga arbetskraften, eftersom befolkningen i arbetsför ålder börjar minska i så gott som alla industriländer. Även i Finland är det viktigt att förbättra utlänningarnas förutsättningar att få arbeta och att erbjuda högklassig service för den utländska befolkningen. Dessutom bör det säkerställas att invandrarna inte diskrimineras eller utsätts för rasism. I synnerhet i östra och sydöstra Finland är tillgången på utbildad rysk arbetskraft en möjlighet när de inhemska arbetskraftsreserverna bli knappare. S:t Petersburgsregionen är å andra sidan ett viktigt marknadsområde för Finland och påverkar efterfrågan på finländska arbetsinsatser.

Dyrast att bo i tillväxtcentra

På grund av den snabba befolkningstillväxten har efterfrågan på bostäder på centralorterna i vårt land tidvis varit större än bostadsutbudet. I dessa regioner har bostadspriserna och hyrorna följaktligen stigit betydligt mera än i övriga delar av landet. Behovet av bostäder som stöds av samhället överstiger ständigt utbudet.

Att det blir dyrare att bo hejdar i synnerhet låginkomsttagare från att flytta till centralorter. Vissa kommuner försöker med avsikt bromsa upp befolkningstillväxten, eftersom kommunerna då har bättre möjligheter att utveckla tjänsterna för urbefolkningen. Det dyrare boendet avspeglas med tiden på lönerna och priserna på övriga produkter samt förhindrar uppkomsten av nya arbetsplatser. Detta kan vara skadligt för samhällsekonomin, eftersom de arbetsplatser som inte uppkommer i tillväxtcentra inte heller nödvändigtvis uppkommer någon annanstans i Finland utan i centra i andra länder.

I Helsingforsregionen är bostadsområdenas indelning i områden för välsituerade och områden för dem som har det sämre ställt inte ännu ett lika allvarligt problem som i många av världsmetropolerna. Om förmögenhetsskillnaderna fortsätter att öka, stiger priserna mest på högklassiga bostäder i ansedda områden, vilket med tiden tar sig uttryck i att bostadsområdena differentieras enligt inkomstnivå. Det åldrande byggbeståndet och den minskade servicen samt den höga arbetslösheten i förorter har gjort att förebyggande av segregation har blivit ett viktigt tema inom stads- och bostadspolitiken.

2.3. Övriga stadsregioner

Viktigt att produktionsstrukturen blir mångsidigare

Utöver egentliga tillväxtcentra finns det i Finland ett tiotal centrala ekonomiska regioner som är olika på många sätt. De har vanligen bildats kring medelstora städer och har ofta specialiserat sig på specialkompetens inom några nyckelbranscher. Förläggningsskommunerna för pappersfabriker eller andra produktionsanläggningar inom storindustrin var tidigare typexempel på specialiserade områden. Tack vare tillväxten inom elektronikindustrin är den ekonomiska regionen kring Salo en modern region som specialiserar sig och som har rönt framgång tack vare kompetens och produktion inom högteknologin.

Stark specialisering skapar en arbets- och mellanproduktsmarknad för den aktuella branschen i regionen och främjar lokal kompetens. Samarbete mellan företag och läroanstalter ökar utvecklingsmöjligheterna för företagen och hela regionen. Den nya företagsverksamhetens utveckling stöds av att informations- och kommunikationsteknik utnyttjas samt av att trafikförbindelserna förbättras och av att företagen externaliserar sina funktioner.

Så länge den ekonomiska regionens viktigaste produktionssektor är framgångsrika mår ekonomin i regionen bra. På grund av den snabba förbättringen av produktiviteten höjer dock produktionsökningen inte alltid sysselsättningen inom samma område. En ensidig produktionsstruktur ökar känsligheten för kriser och föranleder ofta problem på arbetsmarknaden. Det kan vara svårt för båda makarna att få arbete och barnen erbjuds inte heller alltid lämplig utbildning eller fritidssysselsättning.

Många centralorter i landskapen har i alltför hög grad byggts upp kring offentliga arbetsplatser. Under de senaste åren har de blivit tvungna att göra sin produktionsbas mångsidigare när den offentliga sektorn tvingades skära ned på personalen på grund av depressionen.

Inom specialiserade områden förutsätter en mångsidigare produktion att arbetskraften utbildas och att förutsättningarna för företagsverksamhet ständigt stärks. I flera regioner har man vidtagit sådana åtgärder genom olika utvecklingsprogram. Ett bra exempel är att kompetenscentrum har inrättats i olika regioner och att specialiseringen gäller t.o.m. mycket olika branscher. I synnerhet universiteten och yrkeshögskolorna har blivit viktiga aktörer och i samarbete med företagen är de en viktig kompetensresurs för många regioner.

Den datatekniska produktionen som huvudsakligen slagit rot i tillväxtcentra har i form av underleveranser ökat produktionen också i andra regioner. Med hjälp av den har produktionsstrukturen stärkts för flera regioner. En stark nätbildning stöder specialiserade företagsmöjligheter att expandera i regioner där det finns tillräckligt med kunnig arbetskraft.

Befolkningen minskar och åldras

Jämfört med tillväxtcentrumen har de övriga stadsregionerna en ensidigare arbetsmarknad och en äldre arbetskraft. När befolkningstillväxten så småningom avtar i hela Finland blir det ännu svårare för dessa regioner att trygga en tillräcklig tillgång på arbetskraft. Det är svårt att sysselsätta dem som står utanför arbetskraften, eftersom de ofta har en otillräcklig grundutbildning.

I synnerhet i de regioner som specialiserat sig på traditionell storindustri har antalet arbetsplatser redan länge minskat, vilket har tagit sig uttryck i svår arbetslöshet och utslagning. När befolkningen minskar utnyttjas inte bostäderna och den övriga infrastrukturen till fullo. På grund av att unga människor flyttar bort ökar åldringarnas andel av befolkningen, vilket ökar behovet av finansiering i fråga om vårdtjänsterna. När skatteinkomsterna inte ökar händer det lätt att kommunerna hamnar i finansiella svårigheter.

Problemen inom befolknings- och arbetskraftsutvecklingen försämrar utvecklingsförutsättningarna för små och medelstora stadsregioner. De flesta av dem har förstått vikten av samarbete och utgör redan nu ett viktigt led i samarbetsnätverken mellan regionerna, t.ex. kompetenscentrum och regioncentrum. Nätbildning och samarbete skapar nya möjligheter för att stärka specialkunskaper och göra näringsverksamheten mångsidigare.

2.4. Landsbygden

Småföretagardominerad produktion

Finland har en mångfasetterad landsbygd. Landsbygden kring tillväxtcentrumen har mått förhållandevis bra i närheten av attraktiva pendlingsregioner. Det är billigare att bo på sådana landsbygdsområden än i städerna. Kärnlandsbygden består av små lokala centra och deras kranskommuner. Pendlingen till centrumen är ringa men har ökat under de senaste åren. Den glesbebyggda landsbygden står för hälften av landets areal, men där bor bara en tiondedel av befolkningen.

Landsbygdens styrka består i ren natur och på den baserad produktion och välfärd. Turism som stöder sig på småföretagare och livsmedel som producerats i en ren miljö samt människor med många sysslor och mångkunniga människor hör till framtida starka sidor på landsbygden. Den lokala arbetsmarknaden är liten men välfungerande. Det händer ofta att företagarna känner sina potentiella arbetstagare. Ett av de största problemen är att arbetsplatserna inte räcker till. Det är svårt att sysselsätta ungdomar och de som arbetar har små möjligheter att byta arbetsplats. Produktionen stöder sig starkt på primärproduktionen, offentliga tjänster och ett fåtal privata tjänster. För

familjerna är det ett problem att finna förvärvsarbete för båda makarna och en utbildningsplats för barnen efter grundskolestadiet.

Också avlägsna landsbygdsområden kan ha framgång tack vare turism och annan lokal produktion. Sådan produktion förekommer t.ex. inom jordbruket, livsmedelsindustrin, träförädlingen och gruvverksamheten. En tredjedel av gårdsbruksenheterna i Finland bedriver någon annan företagsverksamhet vid sidan av jordbruket, i morgon ännu fler. Den tekniska utvecklingen har fört med sig nya möjligheter vid sidan av de traditionella landsbygdsnäringarna. Kulturindustrin är ett exempel på ett expanderande område som inte stupar på långa geografiska avstånd då effektiv användning av datanäten eliminerar avstånden.

Framgångsrika företagare är livsviktiga på en liten arbetsmarknad. Exempel från Sievi och Tuuri visar hur några få nyckelföretagares verksamhet kan skapa rikligt med nya arbetsplatser och få en hel region att blomstra. Det kan vara svårt för växande företag på landsbygden att finna tillräckligt med kunnig arbetskraft. Samarbete och nätbildning med företag och läroanstalter i andra regioner förbättrar också landsbygdsföretagens möjligheter att nå framgång.

Det har beräknats att när produktiviteten förbättras halveras antalet verksamma gårdar inom jordbruket under de följande tio åren, och på landsbygden kommer det inte att finnas tillräckligt med arbetsplatser för alla intresserade. Utvecklingen av informationssamhället och produktionen och tillämpningen av ny teknik tillhandahåller dock även små regioner möjligheter att specialisera sig och förnya sin näringsverksamhet. Många företag har redan genomfört på datatekniken baserad decentralisering av arbetet till områden utanför centrumen genom att placera olika servicefunktioner i små kommuner. Tack vare fungerande datakommunikationsförbindelser förbättras de framtida förutsättningarna för distansarbete och företagens distansfilialer.

I många landsbygdsregioner ökar efterfrågan på både privata och offentliga tjänster betydligt under semestertider, vilket särskilt främjar uppkomsten av säsongbetonade arbetsplatser. Det har beräknats att det på glesbygden redan nu finns fler stugägare än antalet egentliga invånare. Om fritidshusen är i gott skick och om det finns goda trafikförbindelser och lokal service skapas betingelser för att effektivisera användningen och därigenom öka efterfrågan på lokal näringsverksamhet. I framtiden används fritidshusen allt mera som andra bostad, där man bor också under andra tider än på semestrarna. Genom att utveckla datanäten och servicen i anslutning till dem skapar man förutsättningar för distansarbete i fritidshusen.

Kommunerna får problem när befolkningen minskar

Befolkningen på landsbygden har minskat under flera årtionden och för många landsbygdsregioner gäller redan nu att antalet avlidna överskrider antalet födda. Kommunernas inkomster och tjänster minskar när befolkningen minskar, vilket ytterligare ökar bortflyttningen. I värsta fall har landsbygdsområdena kommit in i en ond cirkel som är svår att bryta. I de svagaste ekonomiska regionerna stöder sig

ekonomin på statsbidrag och invånarnas pensionsinkomster. I framtiden ökar utgifterna för kommuner med ett befolkningsunderskott mera än i genomsnitt, eftersom den åldrande befolkningen behöver rikligt med social- och hälsovårdstjänster.

Landsbygdsregionerna kan ha svårt att få tillräckligt med yrkeskunnig vårdpersonal, eftersom det också i starkare regioner råder brist på sådan arbetskraft. Många privata servicebranscher, såsom handel och transport, blir på grund av otillräcklig efterfrågan tvungna att dra in på verksamheten av lönsamhetsskäl, vilket försvårar livet för invånarna och försämrar ekonomin i regionerna. Regioner med ett utflyttningsöverskott har redan nu svårt att få invånare till bostäderna i området. Att bostadsbeståndet och den övriga infrastrukturen inte utnyttjas till fullo medför betydande kostnader för kommunerna och företagen.

Befolkningen minskar och åldras obönhörligt, och trenden är speciellt stark på landsbygden. Trots den snabba förändringen och problemen finns det styrka och kompetens på landsbygden, vilket möjliggör framgång i samarbete med andra regioner. Man kan utveckla näringsverksamheten genom att samla resurser och stärka landsbygdssammanslutningarna.

2.5. Regionstruktur och samhällsstruktur

Finländarnas värderingar varierar också när det gäller hemorten. En del vill leva i stora centra, en del i små tätorter och en del på glesbygden. Nationen mår desto bättre, ju mera valmöjligheter medborgarna har både i fråga om hemtrakt och i fråga om arbetsplats.

Den regionala koncentrationen medför problem för både regioner med inflyttningsöverskott och regioner med utflyttningsöverskott. Tillväxtcentrumens dragningskraft har knappast alls dämpats ens av att tomterna och bostäderna har blivit dyrare. Den snabba förändringen i regionstrukturen kan också höja de övriga samhällskostnaderna. Efterfrågan minskar i regioner med utflyttningsöverskott, vilket innebär att bostäderna, vägnätet och den övriga infrastrukturen inte utnyttjas till fullo. I de regioner som avfolkas finns redan nu rikligt med tomma bostäder, vatten och avlopp och övrig teknisk infrastruktur som inte utnyttjas till fullo samt en överdimensionerad servicestruktur. I regioner som uppvisar ett inflyttningsöverskott blir man tvungen att investera i ny infrastruktur.

Finland har fler trafikleder, nätverk och annan infrastruktur per invånare än de flesta andra motsvarande länder. Förutom av den glesa bebyggelsen är detta en följd av den spridda samhällsstrukturen i Finland, vilket har flera historiska orsaker. Okontrollerad spridning av samhällsstrukturen förlänger avstånden mellan funktionerna samt ökar markanvändningen, trafiken, energiförbrukningen och kostnaderna för kommunaltekniken.

Den osammanhängande samhällsstrukturen i växande stadsregioner är ofta en följd av val i samband med planläggningen. När rikligt med billig mark har stått till förfogande i tätorternas omgivning, har förorter placerats också långt från centrumområdena. Samhällsstrukturen har också splittrats av att småhus har byggts med undantagslov i tätorternas randområden. Samhällsstrukturen har ytterligare splittrats av att inom dagligvaruhandeln har flera närbutiker ersatts med några stormarknader, vilket har inneburit att trafiken i samband med uträttandet av ärenden har ökat betydligt. När närservicen försvinner försämras välfärden för hushåll som saknar bil, eftersom tillgången till nödvändiga tjänster försämras.

Medvetenheten om de ekonomiska och miljömässiga följdverkningarna av splitt-ringstendensen inom samhällsstrukturen har dock ökat. Genom långsiktig markpolitik samt högklassig planläggning och styrning av byggandet kan man förebygga splitt-ringstendensen och främja förenhetligandet av samhällena.

Distansarbete och trafik

Arbetsresorna har blivit längre nästan överallt eftersom pendlingsregionerna ständigt har utvidgats. Detta har gjort att arbetsmarknaden fungerar bättre men också ökat behovet av trafikleder och trafikmedel samt övrig infrastruktur. Tack vare skatteinkomsterna och konsumtionen för dem som arbetar på annan ort ökar välfärden i de kommuner där de som arbetar är bosatta. Genom avdrag för arbetsresor stöder samhället arbetande även långt borta.

Den informations- och kommunikationstekniska utvecklingen har förbättrat möjligheterna att arbeta på distans, men möjligheten utnyttjas fortfarande i liten skala. Om distansarbete blir vanligare skär det ned på rusningstopparna och lindrar miljöbelastningen. De distansarbetandes konsumtion är av betydelse för de lokala tjänsternas lönsamhet. Bristen på social interaktion, datasekretessriskerna, osmidig organisation av arbetsgemenskaperna och avsaknaden av arbetsmarknads- och personalpolitiska spelregler fördröjer dock arbetsformens möjligheter att vinna terräng.

Högklassiga kommunikations- och trafikförbindelser är nödvändiga för den ekonomiska utvecklingen och medborgarnas sociala välfärd. Med stöd av dem är Finlands internationella konkurrenskraft jämförbar med de mest framstående länderna i världen.

Också i avlägsna områden i Finland kan det uppkomma ny bosättning som baserar sig på t.ex. distansarbete, samt livskraftig produktion, om kommunikations- och trafiknäten är i gott skick. För företag som verkar på eller söker sig till landsbygden är ett fungerande lokalt vägnät ett livsvillkor. Ett svagt trafikerat vägnät som är i dåligt skick försvårar tidvis såväl godstrafiken som persontrafiken.

3. Riktlinjer

Utbudet på arbetskraft utökas i alla åldersgrupper

De största årskullarna är redan över 50 år, och efter den åldern minskar deltagandet i arbetslivet drastiskt med tilltagande ålder. Klart mindre årsgrupper än så kommer ut i arbetslivet efter en utbildning. Den arbetande arbetskraften skulle minska redan nu, om inte sysselsättningsgraderna för olika åldersgrupper ständigt ökade från den nivå de sjönk till under depressionen. Medborgarnas välfärd är i hög grad beroende av hur stor del av arbetskraften som arbetar, vilket kan utökas på många sätt före 2015.

Familjepolitiska åtgärder kan i viss mån påverka nativiteten. De som är spädbarn i år utökar arbetskraften först på 2020-talet då de kommer ut på arbetsmarknaden efter en grundlig utbildning. För att stöda en balanserad befolkningsutveckling samt av jämlikhetsskäl är det dock viktigt att högklassiga dagvårds- och skoltjänster samt andra tjänster som barnfamiljer behöver tillhandahålls i alla regioner. Samhället utjämnar också i framtiden de kostnader som föranleds av barnen.

Sysselsättningsgraden ökar när utbildningen förbättras. Hela ungdomsårskullen tillförsäkras en yrkesmässigt differentierad grundutbildning och två tredjedelar garanteras en högskoleplats. De finländska ungdomarnas rätt höga ålder för inträde i arbetslivet sänks genom att utbildningen effektiveras och studiestödssystemet utvecklas.

För personer i bästa arbetsför ålder är sysselsättningsgraderna fortfarande betydligt lägre än före depressionen. Kunskapskraven har ökat betydligt i arbetslivet, vilket har försvårat sysselsättningen. Genom att effektivera vuxenutbildningen och genom att öka socialskyddssystemets och beskattningens sporrande effekt kan man på lång sikt sysselsätta en större del än för närvarande av dem som är i medelåldern.

I vårt land har de som närmar sig pensionsåldern lämnat arbetslivet och gått i pension betydligt tidigare än i de övriga nordiska länderna. När utbudet på arbetskraft blir knappare blir också de äldres kompetens efterfrågad på arbetsmarknaden. I framtiden kan en del av pensionärerna fortsätta arbeta. Man kan förbättra möjligheterna att fortsätta arbeta genom att utveckla arbetslivet, den tidiga rehabiliteringen och den verksamhet som avser att bevara arbetsförmågan.

Befolkningens åldrande förbereds i god tid

Pensionsutgifterna och serviceutgifterna för vårdbehövande åldringar ökar mest först efter 2015. Det lönar sig att redan nu förbereda sig inför detta genom att stärka statsökonomi samt genom att ändra arbetsmarknadens och pensionssystemens struktur i en riktning som tar sikte på möjligheterna att fortsätta arbeta. En statsekonomi som uppvisar ett överskott minskar skuldsättningen och skuldskötselbelastningen. På så

sätt skapas rum för åtgärder som stöder tillväxt och välfärd samt för finansiering av ålderdomsutgifterna. En mindre skuldsättning förbättrar hela samhällsekonomin och regionernas förmåga att motstå störningar. Den åldrande befolkningens särbehov beaktas i fråga om boendet, trafiken och även inom övriga funktioner, t.ex. kulturella tjänster och idrottstjänster.

Utläningars sysselsättning i Finland främjas

Arbetskraften rör sig redan nu utan hinder i länderna inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. När unionen utvidgas är det fritt fram för medborgare i de nya medlemsländerna att komma hit för att arbeta. Detta förbättrar också välfärden för urbefolkningen, därför att gästarbetare nästan alltid inbringar nationen mera inkomster än vad de konsumerar.

Finland har inte varit något drömland för den yrkesutbildade arbetskraften på världsmarknaden bl.a. på grund av de rätt låga nettolönerna, det obekanta språket och det kyliga klimatet. God offentlig service, trygga städer och ren natur har förbättrat trivseln för dem som kommit från andra länder. Med tanke på nyfinländarnas trivsel och sysselsättning är det nödvändigt att alltjämt stärka den kulturella diversiteten i samhället och principen om icke-diskriminering samt förbättra servicesystemets förmåga att möta kunder från andra kulturer. Invandrades integration stöds särskilt av att utbildningen samt de kulturella möjligheterna och hobbymöjligheterna främjas för unga invandrare.

Högklassigare arbetskraft genom utbildning

Gymnasierna, yrkesläroanstalterna, yrkeshögskolorna och högskolorna på universitetsnivå samt folkhögskolorna och medborgarinstituten bildar ett regionalt övergripande nätverk av läroanstalter vars användning kan effektiveras betydligt bl.a. genom bättre studiehandledning, minskning av antalet fall där studierna avbryts och utökad nätundervisning. Ambitionen är att inrikta utbildningen för ungdomsårsklasserna så att det inom alla branscher finns ett tillräckligt utbud på arbetskraft som fått en modern och högklassig utbildning.

Eftersom kompetenskraven ständigt höjs på arbetsmarknaden och förändras t.o.m. på ett överraskande sätt förbättras vuxenutbildningsmöjligheterna i hela landet i enlighet med principen om livslångt lärande. Inom utbildningen för arbetslösa och dem som hotas av arbetslöshet beaktas behoven i arbetslivet på det regionala och lokala planet. På så sätt avvärjs också social utslagning, vars samhällskostnader har varit betydande under de senaste åren.

Kulturella tjänster och idrottstjänster som regionala attraktionsfaktorer

Kulturella tjänster och idrottstjänster stärker regionernas konkurrenskraft. De är attraktionsfaktorer som skall locka invånare och företagsverksamhet till regionerna. Kulturindustrin föder i sin tur nya yrken och svarar mot nya behov i samhället och inom ekonomin. Våra regionalt övergripande kulturella tjänster och idrottstjänster, övrig kulturell verksamhet jämte nätverk samt kulturindustrin bör allt effektivare integreras i utvecklingen av regionerna.

Företagsamhet uppmuntras

Den snabba tekniska utvecklingen och den snabba utvecklingen av produktiviteten samt den stora innovativiteten förutsätter en flexibel ekonomi där också företagen ständigt förnyas. För ny företagsverksamhet är det absolut nödvändigt att klimatet och verksamhetsmiljön är företagervänliga.

Rådgivnings- och utvecklingstjänsterna för företagsamhet och startande av nya företag förbättras i hela Finland. Företagsamhetsattityderna stärks genom att skolornas fostran till företagsamhet breddas. Den företagspolitiska resultatrikedomen förbättras genom effektiviserat administrativt samarbete.

Forskning och utveckling uppmärksammas ständigt

Den offentliga och den privata sektorns gemensamma satsning på forskning och utveckling i vårt land är av högsta kvalitet i världen. Nivån på den offentliga satsningen påverkar den tekniska utvecklingen och även omfattningen och kvaliteten på privata satsningar. Finansieringen från den offentliga sektorn bör således ombesörjas också under kommande år.

Forsknings- och utvecklingsverksamheten har regionalt koncentrerats till några kompetenskoncentrationer, av vilka den största finns i Nyland. I fortsättningen utvecklas de övriga regionernas förmåga och möjligheter att utnyttja nationell och internationell kompetens. Överföringen av teknik förbättras genom att företag i regionen och potentiella företagare aktiveras till konkret samarbete med företag, forskningsinstitut, universitet och yrkeshögskolor som är verksamma vid kompetenscentralerna. Teknologienheterna vid arbetskrafts- och näringscentralerna står i en nyckelposition inom aktiveringsarbetet.

Kommunernas ekonomiska grund tryggas

De största kommunalekonomiska problemen finns i glesbefolkade kommuner som uppvisar ett utflyttningsöverskott. Sådana kommuners svårigheter ökar eventuellt i

framtiden då befolkningen minskar och åldras i hela Finland. Systemet med statsunderstöd till kommunerna intar en nyckelposition. Revideringen av systemet fortgår. Ambitionen är att förenhetliga och stärka den heterogena kommunstrukturen i vårt land. Målet är funktionsdugligare kommunenheter med likvärdiga strukturella verksamhetsbetingelser, vilka bättre uthärdar konjunkturväxlingar, förmår erbjuda invånarna kommunala grundrättsenliga tjänster och har resurser även för utvecklingsprojekt. Detta innebär att geografiskt, regionalt och samhällsfunktionsmässigt osammanhängande kommunstrukturer bör förenhetligas samt att i synnerhet kommuner som är små vad gäller folkmängden och regionalt begränsade kommuner bör slås samman till större kommuner eller med större kommuner. I syfte att uppnå samma mål utvecklas samarbete mellan ekonomiska regioner och övrigt samarbete mellan kommunerna.

Regionala utvecklingsprogram som regionalpolitisk grund

Betydande satsningar på utvecklingen av regionerna kommer alltså som sektorspecifierade utgifter via statsbudgeten. Dessa penningströmmar för den stora regionalpolitiken har hållits stabila, varvid landskapen i östra och norra Finland är nettomottagare. Inom olika statliga förvaltningsområden bör man fästa avseende vid att åtgärderna inriktas regionalt, vilket gör det möjligt att öka sektorpolitikens betydelse inom den regionala utvecklingen. Det blir också möjligt att omplacera statliga funktioner när närmare hälften av de statligt anställda går i pension under de följande tio åren.

Regionala utvecklingsprogram finansieras fortfarande med hjälp av både strukturfondsstöd från unionen och nationellt stöd. Stadspolitiska och landsbygdspolitiska program samt regioncentrumens program och kompetenscentrumprogrammet är viktiga vid sidan strukturfondsprogrammen. Genom regioncentrumprogrammet effektiveras samarbetet mellan centra och övriga regioner. Strävan är att också de svagast utvecklade regionerna skall fås med. Genom det landsbygdspolitiska helhetsprogrammet stärks i synnerhet byarnas och de ekonomiska regionernas funktionsduglighet. Kompetenscentrumprogrammet syftar till att bygga upp ett nätverk av kunskap på högsta nivå som skall locka både nationella och internationella kunniga personer och företag till regionerna. Inom ramen för de regionala utvecklingsprogrammen har man åstadkommit tusentals projekt som har ökat produktionen och sysselsättningen i olika delar av landet.

Om grunderna för regionalpolitiken inom Europeiska unionen har för närvarande överenskommit till 2006. Det gäller således att i god tid förbereda sig för tiden efter det. Erfarenheterna av EU-programarbetet tas till vara också inom den nationella regionalpolitiken. För utveckling av landskapen uppgörs landskapsplaner, landskapsprogram och årliga finansieringsplaner. Vederbörande ministerium godkänner inom sitt förvaltningsområde programmen för utveckling av regionerna samt de årliga finansieringsplanerna för landskapen. Resultaten inom den gällande regionalpolitiken och åtgärdernas effektivitet utvärderas i samband med uppgörandet av en långtids-

strategi för den regionala utvecklingen. Samtidigt bedöms dimensioneringen av den regionalpolitiska finansieringen.

Inom regionalpolitiken behövs allt mångsidigare åtgärder som skräddarsyts utgående från regionernas utgångssituation. Här intar de regionala utvecklingsprogrammen en nyckelposition, t.ex. regioncentrumprogrammet som tillhandahåller ett alternativ till koncentrationstendensen. Med tanke på en konkurrenskraftig regionstruktur är det av grundläggande vikt att landet har ett nätverk av regioncentrum vilket omfattar alla landskap och baserar sig på livskraften i olika stora stadsregioner.

Områdesanvändningen förenhetligar samhällsstrukturen

De riksomfattande målen för områdesanvändningen enligt den nya markanvändnings- och bygglagen drar upp linjerna för områdesanvändningen långt in i framtiden. I målen understryks bl.a. vikten av att förenhetliga samhällsstrukturen, att livsmiljön fungerar ur olika invånargrupperns perspektiv, att trafikbehovet minskas samt att placeringen av stora handelsenheter styrs så att de stöder den befintliga samhällsstrukturen. Principen om en hållbar utveckling beaktas även inom det övriga beslutsfattandet i samhället, i synnerhet när ekonomiska frågor, sociala frågor och miljöfrågor samordnas.

Regionala särdrag beaktas i bostadsproduktionen

Det centrala målet för regeringens bostadspolitiska strategi är att främja en välfungerande och prisstabil bostads- och byggmarknad i hela landet. I huvudstadsregionen och i andra centra försöker man på ett sådant sätt som efterfrågan förutsätter främja mångsidig bostadsproduktion till ett skäligt pris, inbegripet hyres- och bostadsrättsbostäder. På så sätt undviks en ensidig utveckling av bostadsområdena och den sociala segregationen den medför. Inom nyproduktionen av bostäder på andra orter beaktas befolkningsutsikterna och förbättras bostadsbeståndet i första hand genom mera ombyggnad i syfte att förbättra boendeförhållandena för i synnerhet unga som bildar familj.

Trafik- och kommunikationsnätverket fungerar bättre

Ett bra trafik- och kommunikationsnätverk är livsviktigt för Finlands internationella konkurrensförmåga samt för den regionala och lokala produktionen. I syfte att främja detta tryggas trafikens bas servicenivå i hela landet. I de stadsregioner som utvecklas förbättras hela trafiksystemet och i synnerhet förutsättningarna för kollektivtrafiken och den lätta trafiken. På landsbygden säkerställs en tillräcklig nivå på trafknätet och trafiktjänsterna. Huvudtrafikförbindelserna mellan regionala centra och centra på riksnivå samt internationella förbindelser förbättras. Det är speciellt viktigt att säkerställa snabba datanätförbindelser i hela landet, eftersom de skapar förutsätt-

ningar för att revidera näringsverksamheten och utveckla servicen även på glesbygden.

Tillgången på välfärdstjänster säkerställs i alla regioner

Ett regionalt övergripande utbud på utbildnings-, social- och hälsovårdstjänster förbättrar medborgarnas välfärd och arbetsförmåga samt produktionsbetingelserna. Genom högklassiga välfärdstjänster kan man samtidigt främja jämlikhet och förebygga utslagning.

Grunden för välfärdstjänsterna utgörs även i fortsättningen av de skattefinansierade tjänster som kommunerna anordnar, och som är tillgängliga för alla oberoende av social eller ekonomisk ställning eller ställning i samhället. Medborgarna garanteras nödvändiga välfärdstjänster i alla regioner. Ansvaret för anordnandet och produktionen av tjänsterna förtydligas.

Ett av syftena med statsandelssystemet är en klar finansiering som stöder långsiktig utbildnings-, kultur- samt social- och hälsovårdspolitisk planering i kommunerna. Medborgarna kan då tillhandahållas högklassiga välfärdstjänster på ett ekonomiskt sätt. Privata social- och hälsovårdstjänster kan vid behov komplettera de kommunala tjänsterna och erbjuda alternativ till dessa. Branschens dragningskraft och möjligheterna att hålla arbetstagarna kvar inom branschen främjas genom att arbetsförhållandena förbättras. Utnyttjandet av nya handlingsmodeller, kvalitetskriterier och ny teknik utökas inom servicen. Kommunerna uppmuntras till att effektivisera resursanvändningen genom att bilda nätverk. De har då också möjlighet att tillhandahålla specialtjänster.

4. Ökad välfärd i alla regioner

I denna framtidsredogörelse har den regionala utvecklingen under åren 2001–2015 skärskådats som en helhet ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. I de samhälls-ekonomiska riktlinjerna och riktlinjerna för den regionala ekonomin har upptagits viktiga riktlinjer på lång sikt och inte enbart konkreta åtgärder för de närmaste åren. Det finns säkert ingen som vet i en hurdan värld finländarna lever i mitten av nästa decennium. Vissa ändringstendenser i omvärlden förefaller dock sannolika och kräver tillräcklig uppmärksamhet och förberedelser i ett tidigt skede.

Befolkningsfaktorer pekar ohjälpligt i en riktning som tyder på att arbetskraften blir knappare. Det är klokt att bereda sig på detta och på andra förändringar i samhället genom att stärka grunden för samhälls-ekonomin. Bara i ett samhälle med en stark samhälls-ekonomi kan medborgarnas välfärd förbättras i alla regioner och även i överraskande situationer. I synnerhet hållbarheten för den offentliga ekonomin och förutsättningarna för ekonomisk tillväxt omhuldas ständigt bl.a. genom värnande om befolkningens kunskapskapital och det nationella innovationssystemet.

Inom samhälls-ekonomin är det viktigt att resurserna används på ett för nationen effektivt och ändamålsenligt sätt. Regeringen anser därför att det är viktigt att stöda en balanserad regional utveckling och det frivilliga utvecklingsarbetet i regionerna, svara på de utmaningar som åldrandet för med sig och också beakta de övriga åldersgruppernas särbehov, förbättra jämlikheten, säkerställa förutsättningarna för en hållbar utveckling och tillhandahålla välfärdstjänster i alla regioner.

Viktigt bakgrundsmaterial

Alho, Kari & Kaitila, Ville & Widgrén, Mika: EU:n itälaajenemisen vaikutukset Suomen elinkeinoelämälle. ETLA sarja B 178. Taloustieto Oy, Helsinki 2001.

Alueellinen kehitys ja aluepolitiikka Suomessa. Talousneuvosto. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 2000/6, Helsinki 2000. (<http://www.vnk.fi> > Ajankohtaista > Julkaisut > Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja)

Alueelliset talousnäkymät 2001-2005. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA, Palkansaajien tutkimuslaitos PT ja Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT. Taloustieto Oy, Helsinki 2001.

Alueiden työllisyys – Työvoima 2017 -alueraportti. Sisäasiainministeriö 4/1999, Helsinki 1999. (Päivitetyt laskelmat 2001: www.intermin.fi/alue)

Elinkeinopolitiikka uudessa taloudessa. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisu 6/2001. Lokakuu 2001, Helsinki 2001. (Tiivistelmä: <http://www.vn.fi/ktm/paasivu.htm> > Ajankohtaista > Julkaisut > Julkaisut sarjoittain > Julkaisuja 2001)

Folkhälsoprogrammet Hälsa 2015. Statsrådets principbeslut 17.5.2001. Social- och hälsovårdsministeriets publikationer. (på finska: <http://www.stm.fi> > Julkaisut > Verkossa julkaistua)

Handlingsplanen för Finlands sysselsättningspolitik år 2001. April 2001. Arbetsförvaltningens publikation nr 282, Helsingfors 2001. (<http://www.mol.fi/svenska> > Uppgifter om arbetsförvaltningen > Handlingsplanen för Finlands sysselsättningspolitik enligt EU:s riktlinjer för sysselsättningen)

Kansallisen ikäohjelman seurantaraportti 2001. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, työministeriö, Helsinki 2001. (www.stm.fi > Julkaisut > Verkossa julkaistua)

Katsaus 2000: Tiedon ja osaamisen haasteet. Valtion tiede- ja teknologianeuvosto, Helsinki 2000. (<http://www.minedu.fi> > Julkaisut > Julkaisusarjat: Asiantuntijaelimien julkaisuja: Valtion tiede- ja teknologianeuvosto)

Kiander, Jaakko & Vaitinen, Risto: EU:n itälaajentumisen vaikutuksista: Laskelmia tasapainomallilla. VATT-keskustelualoitteita 259. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki 2001.

Kohti älykästä ja kestävästä liikennettä 2025. Liikenne- ja viestintäministeriö, Ohjelmia ja strategioita 1/2000, Helsinki 2000. (<http://www.mintc.fi> > Julkaisut, tutkimus > Ohjelmat ja strategiat 2000)

Kunskapsstrategi för utbildning och forskning 2000-2004. Undervisningsministeriet, Helsingfors 1999. (<http://www.minedu.fi/uvm/index.html> > Publikationer > Utbildning och forskning)

Köyhyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistio 2001:11, Helsinki 2001. (www.stm.fi > Julkaisut > Verkossa julkaistua > Työryhmämuistioita)

Landsbygdspolitiska riktlinjer för år 2001-2004. Statsrådets principbeslut 5.4.2001. (<http://www.mmm.fi/svenska> > Jordbruk & landsbygd > Jordbruket i Finland > Landsbygdspolitik och landsbygdsutvecklingen)

Liikenneväylien ylläpidon ja kehittämisen haasteet tuotanto- ja aluerakenteen muuttuessa. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 8/2001, Helsinki 2001. (<http://www.mintc.fi> > Julkaisut, tutkimus > Julkaisusarja 2001)

Oppimisen, luovuuden ja osaamisen Suomi II. Opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietoyhteiskuntaneuvottelukunta. Opetusministeriö, Helsinki 2000. (<http://www.minedu.fi> > Julkaisut > Muut julkaisut aiheittain > Tietostrategia)

Perustaa työllisyyden kasvulle . Työllisyysasteen nostaminen -projektin raportti. Työhallinnon julkaisu nro 256, Helsinki 2000.

"Pidot voivat parantua väen vähetessä", Väestöltään supistuvien alueiden asuntopolitiikkaa selvittäneen Pidot-työryhmän raportti; Ympäristöministeriön moniste 74, Helsinki 2001. (<http://www.vyh.fi/ym/ym.html> > Asuminen > Asuntopolitiikka: Väestöltään supistuvien alueiden asumisen toimenpide- ja kehittämisohjelma)

Regeringens bostadspolitiska strategi. Statsrådets principbeslut 21.6.2000. (på finska: <http://www.vyh.fi/sve> > Boende > Bostadspolitik)

Samarbetsdokument för huvudstadsregionen. Statsrådets principbeslut 11.5.2000. (på finska: <http://www.vyh.fi/sve> > Boende > Bostadspolitik)

Sosiaali- ja terveydenhuollon työvoimatarpeen ennakointitoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 2001:7, Helsinki 2001. (www.stm.fi -> Julkaisut > Verkossa julkaistua > Komiteanmietintöjä)

Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiat 2010 - kohti sosiaalisesti kestävä ja taloudellisesti elinvoimaista yhteiskuntaa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2001:3, Helsinki 2001. (www.stm.fi -> Julkaisut > Verkossa julkaistua > Julkaisuja)

Statsrådets redogörelse till riksdagen om de riksomfattande målen för områdesanvändningen; SRR 2/2000 rd. (<http://www.vyh.fi/sve/> > Markanvändning > Riksomfattande mål för områdesanvändningen)

Suomi taloudellisena toimintaympäristönä: Arvio Suomen kilpailukyvyn vahvuuksista ja heikkouksista. Valtiovarainministeriön työryhmämuistio 2/1998, Helsinki 1998.

Talouspolitiikan lähivuosien haasteista. Valtiovarainministeriö, Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset 3/2001, Helsinki 2001. (<http://www.vn.fi/vm> > Julkaisut > Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset)

Tiainen, Pekka: Työllisyys ja hyvinvointi vuosituhaten alkaessa. Työvoima 2017. Loppuraportti. Työpoliittinen tutkimus nro 200, Helsinki 1999.

Tietoyhteiskunta-asiain neuvottelukunnan raportti hallitukselle 20.6.2001, Helsinki 2001. (www.infosoc.fi/raportti206.pdf)

Työhallinnon strategia vuosiksi 2001-2003. Työhallinnon julkaisu nro 253, Helsinki 2000. (<http://www.mol.fi/tyoministerio/index.html>)

Työn tulevaisuuden kipupisteitä. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta ja Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki 2000.

Utbildning och forskning 1999-2004. Utvecklingsplan. Statsrådets beslut 29.12.1999. (<http://www.minedu.fi/uvm/index.html> > Publikationer > Övriga publikationer enligt ämne > Utbildning och forskning 1999-2004)

Valtioneuvoston päätös alueiden kehittämisestä annetun lain mukaisesta tavoiteohjelmasta 9.11.2000. (<http://www.intermin.fi> > Alueellinen kehittäminen > Aluekehittämistä sääteleviä lakeja, asetuksia sekä muita säännöksiä > Tavoiteohjelma)

Väestöennuste kunnittain 2001-2030. Väestö 2001:10. Tilastokeskus, Helsinki 2001.

Åtgärdsmotion om befolkningspolitiska mål. Framtidsutskottets betänkande 1/2001 rd, Helsingfors 2001. (<http://www.eduskunta.fi> > Startside > Arbetet i riksdagen: Utskotten > Framtidsutskottet > Betänkanden och utlåtanden)